

Directrius per a la definició de competències a l'ensenyament superior d'Andorra

Gener del 2021

Introducció

Aquest document ha estat elaborat pel Grup de Treball de Qualitat a l'Ensenyament Superior, en el qual participen representants del Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior (MEES), de les institucions d'ensenyament superior que ofereixen titulacions estatals (Universitat d'Andorra i Universitat Oberta La Salle) i de l'Agència de Qualitat de l'Ensenyament Superior d'Andorra (AQUA). El document s'ha elaborat tenint en compte l'assessorament expert de la Dra. Mercè Gisbert, de la Universitat Rovira i Virgili.

L'objectiu del document és disposar d'unes directrius i orientar la definició de competències entre tots els agents vinculats amb l'ensenyament superior d'Andorra, per avançar en els principis de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior (EEES).

Què entenem per 'competències'?

El canvi educatiu que va desenvolupar la reforma organitzativa i estructural que va suposar el Procés de convergència de l'ensenyament superior a Europa va ser un context propici per assolir l'eficàcia i competitivitat que la societat reclamava a l'ensenyament superior, i va convertir l'ocupabilitat com un dels pilars bàsics de la reforma. Aquest canvi va implicar l'adopció de la noció de *competència* com a terme clau al voltant del qual es construïren les estructures curriculars i es dissenyarien els processos d'avaluació (Rodríguez, A., 2007).

Tres són les idees destacades que sintetitzen el sentit de les competències en l'EEES:

- (1) L'EEES s'emmarca en un paradigma educatiu que situa l'estudiant i el seu aprenentatge en el centre de tot el procés educatiu. Aquest paradigma condiona les funcions del professorat, l'enfocament de les activitats, l'organització de les situacions d'aprenentatge i l'avaluació, que se centra en evidències, d'aprenentatge i trasllada el focus d'atenció del *saber* al *saber fer*.
- (2) L'EEES vol preparar l'estudiant per al mercat laboral, per ser motor d'una ciutadania activa, responsable i democràtica, sense descuidar el desenvolupament personal de cada estudiant.

- (3) L'EEES demana a les universitats un exercici de transparència i de qualitat fent públics els perfils competencials per tal de promoure la mobilitat i l'ocupabilitat.

Prenent com a referència la Guia d'ús dels ECTS (Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission, 2015)), les competències a l'ensenyament superior es defineixen de la manera següent:

“La competència es refereix a la capacitat demostrada per emprar el coneixement, les habilitats i les capacitats socials o metodològiques en situacions de treball o estudi i en el desenvolupament professional i personal. En el context del Marc europeu de qualificacions, *competència* es defineix en termes de responsabilitat i autonomia (Recomanació 2008/C 111/01). Les competències poden ser genèriques¹ o específiques de la matèria. L'adquisició de les competències és l'objecte d'un procés d'aprenentatge i d'una titulació educativa.”

Una competència és la capacitat per respondre a les exigències individuals o socials o per dur a terme una activitat o una tasca. Cada competència reposa sobre una combinació d'habilitats pràctiques i cognitives interrelacionades, coneixements, motivació, valors, actituds, emocions i altres elements socials i comportamentals que poden ser mobilitzats conjuntament per actuar d'una manera eficaç (Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations - DeSeCo).

Tipus de competències

Les competències a l'ensenyament superior d'Andorra es diferencien en transversals i específiques, prenent com a referència el Projecte Tuning (International Tuning Academy Groningen):

- **Les competències transversals** són generals, transferibles fora de l'àmbit professional concret, i són compartides per diferents àmbits de coneixement. Estan més relacionades amb les actituds i els procediments i s'orienten al desenvolupament personal i social de la persona.
- **Les competències específiques** són pròpies de cada titulació. Estan relacionades amb els coneixements, procediments i actituds de cada professió i s'orienten a la consecució d'un perfil professional específic.

Quines característiques tenen les competències?

Les competències tenen les característiques següents:

¹ A Andorra les competències genèriques corresponen a les competències transversals.

- Són avaluables i verificables a partir dels resultats d'aprenentatge.
- Són complexes, ja que requereixen temps i diferents contextos tant per ser treballades com avaluades i demanen l'acció de l'estudiant.
- Són multidimensionals, en el sentit que impliquen la integració d'habilitats cognitives, procedimentals, relacionals i personals.
- Demanen l'aprenentatge previ dels seus components (coneixements, procediments i actituds).
- Necessiten un context multidisciplinari, ja que demanen els coneixements, les habilitats i les actituds de diverses disciplines.
- Són sensibles al context sociocultural, en el sentit que el seu significat pot canviar al llarg del temps d'acord amb l'evolució de la societat i la cultura.
- Les competències estan interconnectades entre si.
- Es desenvolupen de manera permanent.

El perfil de competències d'una titulació es defineix tenint en compte l'orientació o enfocament de la titulació (acadèmica, d'especialització, professional, de recerca, d'introducció a la recerca, etc.) i la concreció del camp professional, si escau.

Quines orientacions són útils per formular competències?

Una competència no està limitada a elements cognitius (teoria, conceptes o coneixements implícits), sinó que abasta també aspectes funcionals (habilitats tècniques), atributs interpersonals (habilitats socials) i valors ètics. El desenvolupament de competències implica adquirir coneixements relatius a tres tipus de sabers: conceptes (coneixements declaratius), procediments (coneixements pràctics) i actituds (saber ser i estar).

1. Cada competència ha d'incloure:

- Un **verb** en infinitiu que generi una **acció** que sigui avaluable. La taxonomia de Bloom és una referència útil per escollir el verb en funció de les habilitats de pensament que volem promoure, d'ordre superior o inferior (vegeu la figura 1).
- La concreció del **coneixement** que es mobilitza fent referència al seu **camp disciplinari**, especialment rellevant en les competències específiques.
- Una **finalitat** que especifiqui per a què s'ha de dur a terme aquesta acció. Aquesta finalitat es pot explicitar o quedar implícita dins de la mateixa competència.
- Un **context** que especifiqui les **condicions** en les quals s'aplica.

2. És convenient utilitzar només un verb d'acció per competència, ja que això facilitarà l'avaluació de la competència i la seva divisió en resultats d'aprenentatge.
3. Cal evitar l'ús de fórmules com "Ser capaç de ...", "Entendre", "Conèixer", i anar directament al verb d'acció.
4. És recomanable que la llista de competències per a una titulació no inclogui més d'una dotzena d'ítems.
5. La definició de la competència ha de ser prou clara i concreta perquè ens orienti directament al procés d'avaluació. La definició ens ha de de dir quin tipus d'evidència haurem de recollir.

Alguns exemples:

Gestionar la informació i comunicar el coneixement resolent situacions en una societat en constant evolució.

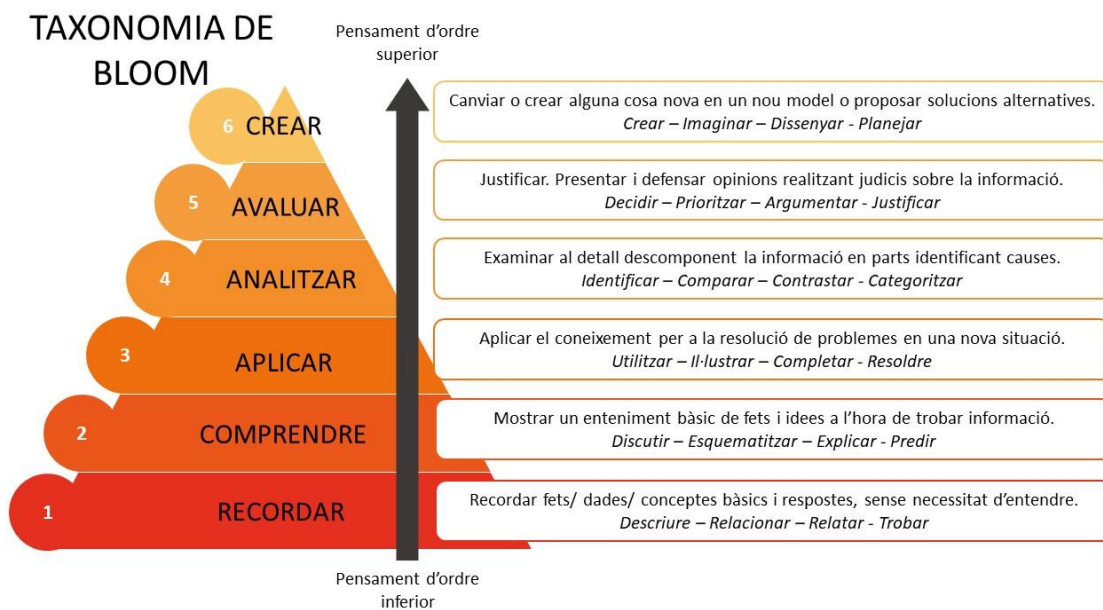

Figura 1. Taxonomia de Bloom (elaboració pròpia; 2021).

Bibliografia

AQU Catalunya (juliol del 2020). Guia per a l'elaboració i la verificació de les propostes de titulacions universitàries de grau i màster. Recuperat el 9 de desembre del 2020 a http://www.aqu.cat/doc/doc_28232931_1.pdf

EEES (1999). The Bologna Declaration. Bologna. Recuperat l'11 de desembre del 2020 a http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf

European Commission (2015). Guia d'ús dels ECTS (Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture). Recuperat el 4 de desembre del 2020 a https://op.europa.eu/en/search-results?p_p_id=eu_europa_publications_portlet_search_executor_SearchExecutorPortlet_INSTANCE_q8EzsBteHybf&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&facet.author=EAC&facet.collection=EUPub&language=en&startRow=1&resultsPerPage=10&SEARCH_TYPE=ADVANCED

International Tuning Academy Groningen. Recuperat el 4 de desembre del 2020 a <http://tuningacademy.org/tuning-academy/?lang=es>

OCDE (2009). 21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries. Recuperat l'11 de desembre del 2020 a <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/218525261154.pdf?expires=1605990885&id=id&accname=guest&checksum=582B1DB95272DA5436E1DA73083EB0FD>

Rodríguez, A. (abril del 2007). "Las competencias en el espacio europeo de educación superior: tipologías". *Red de Revistas Científicas de América Latina y el Caribe, España y Portugal* (6), 139-153. Recuperat el 4 de desembre del 2020 a <https://www.redalyc.org/pdf/678/67800606.pdf>